

સોળ પુસ્તકની એકંદર નકલ એક શાખ સવાત્રણ હજાર.

શ્રી
દેવી નાનીબા વિરહ.

—૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩—

દાહરો.

દેવી સમ આ દીકરી, દારણ પડીયું દુઃખ;
ગરીબ પિતાને તજી, સ્વર્ગે લેતાં સુખ. ૧

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

કવિ

ત્રિભુવનદાસ નારણજી-અમદાવાદ.

કેકાણું

પર દરવાજે લકિની પોળ માહાદેવવાળો ખાંચા ઘર નં. ૧૮૦૩
પુસ્તક સને ૧૮૬૭ના રપ મા આકટ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

સને ૧૮૨૨

પ્રત ૧૦૦૦.

સંવત ૧૯૦૮

અમદાવાદ

શ્રી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમા શા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું.
કે. પાંચકુવા, ચાર રસ્તા.

કિંમત ચાર આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ઝોપીરાઈટ સંગ્રહ

૬-૧૪ ૯૯૮૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

अनुक्रमांक ८८८८ वर्गांक

पुस्तकनुं नाम देवनागरी लिपि

विषय २ : ९

અર્પણ પત્રિકા.

વાહલી પુત્રિ નાનીઆ ???

તારી માધુર્યવાણીની સૌન્દર્યતા, યાને ક્ષાન્તીત્વ; મારા પ્રત્યેની ધણી દયાળુ અને માયાળુ ભાવના, શેવાની અપુર્વ ભાગણી, તારા સર્વોત્તમ ગુણ અને જ્ઞાનથી મને આનંદ પ્રગટાવવાની બુદ્ધિ, મારા મનોવિચારને જાણવાની અત્યુદ્ય શક્તિ કાંચની દક્ષતા, ધર્મ પ્રત્યેની લાગણી, ઇશ્વરભક્તિ એવા અનેક ગુણોથી અલંકૃત્ય. સન ૧૯૭૮ ના વૈશાક સુદ ૭ બુધવારની રાત્રે સાડા આર વાગે તા. ૪ માહે મે સને ૧૯૨૨ ઇશ્વીના રોજ આ ક્ષાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગ સીધાવતાં તારા કાંચમના સ્મર્યાર્થે આ લઘુ ગ્રંથ તનેજ સ્વાર્પણ કરું છું. તે સ્વીકારી મને આભારી કરીશ.

તા. ૧૭-૬-૧૯૨૨

લી.

તારા વિયોગથી પીડાતો તારો પિતા

ત્રિભુવનદાસ નારણભ.

પ્રભુ તારા આત્માને

શાંતિ આપો.

પ્રસ્તાવના.

માહરી નાની બેન નામની પુત્રિ, સંવત ૧૯૫૯ ના માહા સુદ અગીયારસને દિવસે જન્મી, સંવત ૧૯૭૮ ના વૈશાક સુદ ૭ મે શુક્રવારે, સ્વર્ગવાસ કર્યો. માહરી પુત્રિ અને મારા વચ્ચે પુત્રથી વિશેષ પ્રેમ હતો. જેને લીધે દુઃખ અતઃકરણે હરતાં ફરતાં ગદ્ ગદ્ કંઠે થઈ જતો. મનની અસ્થિરતા મર્યાદા બાહર વધવા લાગી, બે-બેનીએ મારા હૃદયમાં ઘેરો ઘાલ્યો. ખાવા પિવા, સુવા, બેસવા, હરવા ફરવા, બોલવા ચાલવાનું નિયમિતપણું શૂન્યવત્ થવા લાગ્યું. આવા પ્રસંગે મેં પોં સં છં સાં કૃષ્ણલાલ કાળીદાસ પંડ્યા જેમણે કાયદ્દનું સાં જ્ઞાન મેળવી અને પોલીસ ખાતાની તોફરીમાં સર્વોત્તમ કીર્તિ પ્રાપ્ત કરેલી છે તેમણે મને થયેલો અફઝ ધા ફગવા, મારી દીકરીના સ્વર્ગવાસ સંબંધી પુસ્તક લખવાનું સૂચ્યું જે મને ફર્યું. જેને લીધે મારો કલ્પાંત, અફસોસ ઓછો થશે. એમ ધારી ૧૩લી આંબે કચ્છા રસથી ભરપુર આ પુસ્તક લખ્યું અને મારી છુત્રિના સ્મરણાર્થે છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું. પ્રભુ મારી બહાલી પુત્રિને શાંતિ આપો.

દેવી નાનીબા વિરહ.

ઢાહરા.

- દેવી સમ તું દીકરી, દારણુ દધને દુઃખ;
ગરીબ પિતાને તણ, સ્વર્ગે લીધું સુખ. ૧
- સાગર રેલ્યો શોકનો, શું દઉં આડા હાથ;
કારી ધાની કાળજે, વર્ણવી જાય ન વાત. ૨
- એકા એકજ દિકરી, સિનિયર થૈને પાસ;
વિષ્ણુ વિદ્યાના લાભથી, કરી ગઈ સ્વર્ગે વાસ. ૩
- વિદ્યા ધન લેળું કર્યું, અખુટ અપરમ પાર;
તે નવ હાથે વાપર્યું, નડીયો કાળ કરાળ. ૪
- પિતા પાકી ઉમ્મરે, જે જોઈ લેતો સુખ;
તે તરછોડી દીકરી, વનમાં કુર્યો વિમુખ. ૫
- ક્યાં જન્મી ક્યાં ઉછરી, (ક્યાં) કીધો વિદ્યાભ્યાસ;
મરણ પથારી ક્યાં કરી, લેવા સ્વર્ગે વાસ. ૬
- આકંઠ કરતાં દીકરી, જાય ન દિવસ રાત;
સદા વિયોગ તારો થતાં, આળ્યું દુઃખ અભાપ. ૭

મારી સ્થિતિ.

આંખ વિના અંધારું રે-સદાયં

બની બેઠો બાવો બાવો રે, પુત્રિ માહરી;
બની બેઠો બાવો બાવો

સગ્રાં સરવને છોડી દીધાં, વતન વેગળાં બેટા કીધાં;
 નશીબ થયાં નવ સીધાં સીધાં રે (૨) પુત્રિં હું બનીં
 હતો એકલો જાતે જોવો, થઈ બેઠો તે આજે એવો;
 ઈલાજ હવે શું લેવો લેવો (૨) પુત્રિં હું બનીં
 અવલંબન કો ન મળે મારે, આ દુનિયામાં આજ અત્યારે;
 નવ વારસ, નવ વાહુ રેરે (૨) પુત્રિં હું બનીં
 આ અપસોસ ન ઉર સમાયે, કયાંય કદ્યો પણ જો નમ જાએ;
 ગજરામણ એ મન થાયે રે થાયે રે (૨) પુત્રિં હું બનીં
 કાંકય દયા દિલ તારે લાવી, બેટા પાસજ લેજ બોલાવી;
 વિનતી પુત્રિ છે આવી આવી રે. પુત્રિં હું બનીં

દોહરા.

સંવત સાલે ઓગણી, અઠોતેરજ સાલ;
 વૈશાક સુદની આઠમે, વાર હતો બુધવાર. ૧
 બાર ઉપર ત્રીશ મિનિટે, છોડયો આ સંસાર;
 ગરીબ પિતાની નાંકરી, વિયોગ તણી પરવાર. ૨
 જાને ઓગણી બાવીશે, હતો પાંચમો (મે) માસ;
 તારીખ જો ચોથી હતી, રાત મધ્ય હતી ખાસ. ૩
 વિયોગ થતાં પુત્રિ તણો, અતુલ્ય પડીયું દુઃખ;
 જીવીત ઝેર બનાવીયું, કાયમ કર્યો વિમુખ. ૪

સીતાના ઘોળનો રાગ.

પરલોકનાં પરિચાણ.

ઝેહેની પરલોક પરિચાણ આદર્યા.

દીધી વિધ વિધ ંહાલીબા સિખ, વદન રાખી ડીક.
ખ્યારી પુત્રિ માહરી.

મને હેયે હિંમત આપી તેં ઘણી,

દિધા દિલાસા તેં પારાવાર, શાસ્ત્રોને આધાર. ખ્યારી૦

માગ્યું સ્વર્ગનું ભાતું તે મૂખથી.

અને કર્યા છે વૃત પચખાણુ, જવા નિરમણુ. ખ્યારી૦

સાધુ સમીપ જોડી બે હાથને, કાને સાંલળીયાં મંગળીક;
લલી, લલી રીત. ખ્યારી.

ઝેહેની નિંદ્રા તબવી તે માહરી,

ભાઈ ભાઈ કરી માગ્યું તેં તોય, શુદ્ધિ પુરિ હોય-ખ્યારી૦

પેહેલો ચમચો, પીધો બહુ પ્રેમથી;

ખીજે ચમચે લઈ પ્રભુ નામ, તજી દીધા પ્રાણુ. ખ્યારી૦

ઝેહેની ધ્યાન ધર્યું સદા ઈશનું,

મિથ્યા મનથી ગણ્યો તે સંસાર, ધર્મને આધાર. ખ્યારી૦

નથી લોભ, મોહ તે લગારે કીધો;

રાખ્યા દેવી તેં અળગા વિકાર, સમક્ષિતને આધાર. ખ્યારી૦

પુત્રિ માઈ તેં દુઃખ વિચારીયું, ઘડીઘડીએતું કરતી કકળાટ;

કરીને ઉચાટ. ખ્યારી૦

મારા માટે કયા રાખી તે ઘણી, પણ કુદરતે ધરી નહીં કાન;
આપી કાંઈ માન. ખ્યારી૦

કોઈ ઉપાય ચાલ્યો ન તાહરો તેમ મારો ઇલાજ થયો શૂન્ય;
જેવાં મારાં પુણ્ય. ખ્યારી૦

પ્રભુ પ્રાર્થના.

લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી—એ રાગ.

શાંતિ આપો નાની જોનને, શાંતિનાથ સહુ નાથજી,
સ્તુતિ કરી માણું એટલું, જોડી દીન હું જો હાથજી;
શાંતિ આપો નાની જોનને.

સંવત ચાલે આ ઝોગણી, અઠોતરની સાલજી,
વૈશાક મુહૂર્ત આઠમે, વાર હતો જુધવારજી. શાંતિ.

જને ઝોગણી બાવીશમાં, હતો મે ચાલું માસજી;
તારીખ ચોથી મધ્યરાત્રિએ, કીધો સ્વર્ગમાં વાસજી. શાંતિ.

રાંક રતન પુત્રિ માહરું, હતું નિરધન ધનજી;
કાળ અકાળ હરિ ગયો, લૂંટી મુકયો મને વનજી. શાંતિ.

હરદમ હૈયાથી ન વિસરે, એવો હતો મમ પ્રેમજી;
કયા લેતાં નવ આવી દેવને, જરા નવ આવી રેમજી. શાંતિ.

પાપ અમાપ હશે માહરાં, તેથી થયો છે આ લોપજી;
દીન સ્થિતિ દિન ગુમાવતો, તેમાં થયો પુત્રિ કોપજી. શાંતિ.

ઘડપણે ધા કર્યો કાળજે, સહ્યો જાય ન નાથજી; -
આપ વિષ્ણુ દુઃખ હું કયાં કરું, કોણ સુણે મારી વાતજી. શાંતિ.

શાંતિ આપી રાખો ચરણમાં, પ્રભુ પ્રાર્થના એજછે;
કૃપા કરીને અમ્મર કરો, કરી તેજ સાથે તેજછે. શાંતિ.

દોષક ૭૬-૩-૭૦ ૨-ગુ-

હે પ્રભુ ! હે પ્રભુ !! હે પ્રભુ મારા-ગૂણ ગણ્યાનવ જાય તમારા,
ન્યાય અને રૂઢિ છે તમ નીતિ; એ અવની તણી' છે ઘણી પ્રીતિ-૧
લોક કહે તમ છોજ દયાળા; સૌજ કહે વળી છો કરુણાળા,
આપ કળા કહિ કોઇ શકેનાં; ગૌ રચના કર આ દુનિયામાં-૨
આપનું નામ જપે સદલાવે; મર્ણુ અને અવતાર ન પામે,
કોટિ કર્યા કદિ હોયજ પાપ; તે બળિ ભસ્મ બને જન સાક્ષ-૩
ઘાતકો પાતકો તે તરી જાએ; સીવતું નામથી મોક્ષ પમાએ;
એ મહિમાં મહિમાં તુજ મોટો તારી કને નથી કેકજ ગોટો-૪
વાણી વહે સહુ શાસ્ત્ર વિચારી; સૌથી ગતિમાં ગતિ તુજ ભારી;
કેમ કરે પ્રભુ હું અન્ય શંકા, ચોતરફે સુણી હું તુજ ડંકા-૫
ઉલટું સુલટું મેં બહુ દેખ્યું, ન્યાય નથી તુજ એમજ લેખ્યું;
પાપી હતો કદિ હું તુજ ધારી; પુત્રી પવિત્ર તમેજ શુ મારી ?-૬
વાંક હતો કદિ નાથજ મારો; તો પછી કેમ મને નહિ માર્યો ?
પુત્રિ હતી નિર દોષજ મારી; કેમ તમે પ્રભુ લીધિ ઉપાડી-૭
ભોગવતાં વપુએ બહુ દુખ; નાથ તજ નથી જો ઘડિ મુંબ,
પ્રાણ જતાં પણ નામ ઉચાર્યું; મોત પ્રભુ કહું તેનુંજ ધાર્યું-૮
આ ઇનસાફ ન હોય તમારો; કાંકય વિચાર પ્રભુ ઉર ધારો,
આ અવનિ તળતું અવિનાસી; વાત બને નહિ ત્યાં કદિ શસી-૯

કાયમ નાની પુત્રી ગુણ ગાતાં; શ્વાસ નકામ ન મૂળથી ખાતાં;
 તેની હયા નવ આણિજ નાથ; આપ તણે કહું આંધનસાક્ષ-૧૦
 આપ ગરીબ ન નાથજ ધાર્યો; સાગર મધ્ય મનેજ ઉતાર્યો;
 નાથ નથી જતું દુઃખજ ગાતા, માર નથી સહ્ય જે જરી થાતા-૧૧
 કાળજડા મયિ લાયજ લાંગી; કયાં જઇ ઓલવું સાદ્યજ માગી,
 હોળીં બળ્યાસમ હૈયું બળે છે; આ અક્ષસોસ શું કયાંય ટળે છે-૧૧
 સાંભરતાં રડવું બહુ આવે; ખાવું ન ભૂખ છતાં પણ ભાવે,
 બેસવું કે સુવું ઊઘ ગમેના; બોલવું ચાલવું ચિત્ત બમેના-૧૧
 ત્રિવિધિ તાપ અમાપજ કીધો; ડાઘ મને વિષ વીંછીજ દીધો;
 વીંછીં તણું દુઃખ તો મટિ જાએ; આ દુઃખ કોથીં નહિં દૂર થાએ-૧૧
 હે પ્રભુ ઘા ઘટમાં બહુ કીધો; કયાંય જણાય ન અંગજ સીધો;
 સ્વર્ગ મૃત્યુજ તણે નવ રાખી; જીંદગીં મારીં બગાડીંજ આખી-૧૧

દાહરા.

હું તણ આ સંસારને, કદિ ગયો જે હોત;
 લાગત દુઃખ ન આટલ્યું, વળીં નજરે નવ જોત. ૧
 પૂરણ પાકા પાપથી, પુત્રિ પડયો વિયોગ,
 દોષજ મારા દેવનો, ન મળે બિજે યોગ. ૨

રામબાણ વાગ્યા હોય તે જાણે એ રાગ.

જમવા બેસતાં જોડે ઓ દીકરી, ભલા ઓ ભાવથી ભાણે,
 બેસું બાવા સમ આજે હું એકલો, જમતાં જોડે તે ઠેકાણે;
 ઓ દીકરી, થાયે ન છુટકયો મુઝાણે.

બાપા, બેટા, બેન કહીને બોલાવતો, પુરાઓ પ્રેમને એંધાણે,
શબવત બનીને મૌન્ય રહું છું, અતિ ઉદાસી આ ટાણે;
ઓ દીકરી૦

નિસાળ, કાલેજથી વાર થતી આવતાં; ઘેરો થતો તે ટાણે,
ઢોડતે પગે હું સામે જો આવતો, અધિરાગનની પ્રમાણે;
ઓ દીકરી૦

હવે હોડું ક્યાં જાડો ઓ દીકરી, નથી સ્થળે કે કો ધાણે;
પ્રભુ વિના કોઈ બિન્નુ જગતમાં, ગઈ છો તે સ્થળ નવ જાણે.
ઓ દીકરી૦

ઈચ્છા પ્રભુની હશે તે આગળે, માઈ તે જોર શું ચાલે;
અખંડાનંદમાં રહો મારી દીકરી, આશીષ તાત એ ચાલે.
ઓ દીકરી૦

બાપ તારાની દયા લાવ દીકરી, વિધે વિયોગ બહુ જાણે;
તેડાવી લેજો તારી સાથે તું, પુત્રિ તું ગઈ તે પ્રમાણે.
ઓ દીકરી૦

રૂડું રમકડું માઈ હું લેજાતો, દેખી દ્રષ્ટિ ખુશ થાતો;
અંધ અપંગ સમ આજે બન્યો છું, આખર ઉમરે જાતો.
ઓ દીકરી૦

ભાઈ, ભાઈ કરી મને કો ન બોલાવે, પુત્રિ તાઈ હેત લાવી;
સાવ આધાર વિણ રહ્યો છું એકલો, બટકતો બેનડી લીખાડી.
ઓ દીકરી૦

પ્રભુ-પ્રાર્થના.

ઇંદ્ર વિજયછંદ ૭-ભ-૨ ગુરૂ. અં ૨૩.

હે પ્રભુ હે પ્રભુ હે પ્રભુ હે પ્રભુ, હે પ્રભુ હે પ્રભુ હે પ્રભુ મારા;
હે પ્રભુ હે પ્રભુ હે પ્રભુ હે પ્રભુ, હે પ્રભુ હે પ્રભુ દીન દયાળા,
બાળકડી નિજ તાત તણ પ્રભુ, ચર્ણુજ આવીજ છેજ તમારા;
શાંતિ અને સુખ હે હુનિયાં પતિ, દે કર્ણાકર હે કર્ણાળા.

વિધની વિધવિધ રચના.

ગજલ.

ન જાણ્યું જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે ? ? ?
મળશે રાજ્યગાદી કે, અરેરે વન જવાનું છે ? ૧
સતીને સાથ લેવાથી, હરણુ તેનું થવાનું છે ? ? ?
જઈ વનમાં અને ત્યાંથી. અરે લાંકાં જવાનું છે ? ૨
ન જાણ્યું રાવણે મનથી, સતી નું હરણુ જો કરતાં;
ન થાશે છુટકયો મારો, જતાં સહુ રાજ્યને મરતાં. ૩
ન જાણ્યું કૃષ્ણે પણ પોતે, મરણુ વનમાં થવાનું છે ? ? ?
નથી જ્યાં માનવી કોઈ, અરેરે ત્યાં જવાનું છે ! ૪
જનમ શ્રીકૃષ્ણે લીધો ક્યાં, ? અને કાયા પડી કો ક્યાં ?
ખખર તેની નહીં તેને, નહિં તો જાત શું કરવા ? ૫
કહે છે લોક દેવો જે, નથી તેને ખખર વીધી;
પછી છે માનવી શું માત્ર, ત્રિભુવન વાત કે સિદ્ધિ. - ૬

શાન્તિ થતી નથી.

ગજલ.

દિલાસા દે મને દુનિયાં, તથાપિ શાંતિ ના થાયે;
 શોકાગ્નિ ચિત્તને ચીરે, (પણ) નથી જ્યાં કોઈ ઉપાયે. હિં
 ૧ ગયેલી સંપત્તિ આવે, ગયેલાં વાણુ આવે છે;
 ગયેલો વખત ન આવે, ગયાં નાં પ્રાણુ આવે છે. હિં
 સરવ એ વાત જાણું છું, બનેલી દુનિયાંમાં હું;
 તથાપિ પુત્રિ વિયોગે, બનેલો હું દીવાનો છું. હિં
 મૂરછા રામ બંધુને, હતી આવી વખત જ્યારે;
 પુકાર્યા રામચંદ્રજી, બંધુ જોલ દે ત્યારે. હિં
 મરણુ શ્રીકૃષ્ણતું થાતાં, બગીભદ્ર બન્યાં ઘેલા;
 ખભાપર શબ લઈ તેનું, રડયા તે વનમાં પેલા. હિં
 મહાજે દેવના દેવો, ધિરજનાં તે શક્યા ધારી;
 ત્રિભુવન કે હિંમત શું હોય, અરેરે આજ કે મારી હિં

ગજલ.

સગામા તું સગી મારી, હતી મેં મનથી ધારી;
 થઈ તે પુત્રિ તું ન્યારી. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૧
 સગા કોઈએ નથી બીજા, પુત્રિ ભાઈ ભત્રીજા;
 નજીકના કોઈ પણ ત્રીજા, પડ્યા પરદેશ મુકીને. ૨
 સનેહી રામજી કાકા, ગણ્યા છે પુત્રિ તેં સાચા.

૧ મારા સનેહી વ્યાસ જગન્નાથ જ્ઞેશંકર વ્યાસના સ્મૃતિ છે.

વિના કોઈએ નથી ખાસા-પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૩
 મણિયા બેન જે મારી, ફેર્યા બેન તે ધારી;
 દયા છે તેમની સારી. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૪
 રતનખા તે ફેર તારાં, મને છે બેન જે બહાલાં;
 હવે છે આખરે મારા. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૫
 ગમે તે સહુ મને ચાહશે, કર્યા તારા નહી થાશે;
 જીવડીઓ જખતાં જાશે. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૬
 જવું નહોતું તને ગમતું, કેહેતી સ્વાસને દમતું;
 કર્યું તેં ખોળીયું ભમતું. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૭
 ગઈ છે પ્રાણ તું લઈને, પ્રભુતું નામ જો દઈને;
 મને સંભાળ ત્યાં રઈને. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૮
 દયા તું બાપથી જાણી, કંઈજા ઉર વિશે આણી;
 મને તું લઈ જજે તાણી. પડ્યો પરદેશ મુકીને. ૯

મૃત્યુના વખતનો દેખાવ.

ગજલ.

વદનથી તું ગઈ હસતી, વધારી સ્વર્ગમાં વરતી;
 મૂકી જજાને ખસતી. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧
 મધુરા બોલ બોલીને, હૃદયના ભાવ બોલીને;
 દેવાર્યા દાન ડાલીને. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૨
 મને દિક્ષગીર નહિં થાવા, દીધા છે બોધ તેં બાપા;
 પુત્રિ તેં સ્વર્ગ જો જાવા જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૩

- વખાણી ચાકરી મારી, ઓ પુત્રિ નાનીબા ખ્યારી;
કરતાં સ્વર્ગની સ્વારી. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૪
- બળવી ફરજ મેં મારી, સગી તું પુત્રિ જો ધારી;
તેમાં સ્તુતિ કરી સારી. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૫
- કરતાં વાત વહનેથી, બહલી તેં આંખ સહનેથી;
રડાવ્યો કંઠ ગહનેથી. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૬
- હૃદયમાં વેદના એવા, સહન નાં થાય જો તેવી;
સહાની દે ગર્ધ એવી. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૭
- ફરું ઘેલો થઈને હું. વિયોગી બાપ તારો છું;
નથી પડતી નજરથી તું, જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૮
- ગર્ધ છે ભુખ તે નાસી, ગર્ધ છે પાણીની ખ્યાસી;
સાંભળજો સ્વર્ગની વાસી, જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૯
- નથી ધંધો મને ગમતો, ફરું છું મેટ સમ ફરતો;
હૃદયને રોજ જો હમતો, જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧૦
- દ્રગેથી દીકરી દેખી, ખ્યારા પુત્ર સમ લેખી;
આનંદ હું પામતો એથી, જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧૧
- ભણાવા ભાવથી બળે, ભવિષ્ય જે સુધરે કાળે;
થયું છે ભસ્મ તે આળે. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧૨
- વિચારો બાણીને તારા, થતી શાંતિ ઉરે મારા;
થયા ત્યાં કોયલા કાળા, જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧૩
- વિસરતી તું નથી ઘડીએ, શ્વાસોશ્વાસમાં રડી એ;
હુંજો ક્યાં જઈ અને કહીએ. જ્ઞાની ગુણવંતી બા. ૧૪

મનહર છંદ.

બેટા તું તો ભુલી ગઈ, દેવ અવતાર લઈ;
 (પણ) રાંક પિતા હૃદયથી, નથી તને ભુલતો.
 ચાવીશે કલાક મને, સાલે છે, વિયોગ તારો;
 જેમ દાર્યાની મધ્ય, જાણે હોઝી ડુબતો.
 છણુછણુ છાતી મારે, શોકાગ્નિ રહીને સદા;
 થરથર કમ્પાવે છે, વિયોગ આ અમને.
 કાલો ઘેલો ગાંડા જેવો, ખનીને ફરું છું બેન;
 મુખ જેવા તારૂં પણ, ન દેખું હું તમને. ૧
 ભણાવ્યાના લોભથી મેં, લગન તારાં ન કર્યા;
 કુમારીકાવય બેન, વર્ષ કીધી વીશની.
 ભાવ અતિ ભણવામાં, હતો બેન હૈયે તારે;
 તેથી સીનિયર થઈ, મજૂ જગદિશની.
 વિદ્યા જ્ઞાન મેળવીને, મોતની પથારી કીધી;
 કુદ્રતની અવકૃપા, થઈ ઘણી રીસની.
 કાવ્ય કળા જાણવાને, લાલસા અત્યંત રાખી;
 તેમાં નિશકુળ પુત્રિ, થઈ કાળ ભીંસથી. ૨
 નાની બેન બોલી હતી, ચાકરી કરીશ સારી;
 ઘડપણ આવ્યે ભાઈ, આમતું કેતી હતી.
 પિતા પ્રત્યે પુત્રિ પ્રેમ, જગતમાં હોયજ છે.
 તથાપિ મેં તારો પ્રેમ, મેં અનુભવ્યેત અતિ.

પ્રાદાઇમાં સદા રહી, સહયતા સદાઈ રાખી;
 સત્ય વાત સદા વદી, જીવન નિભાવતી.
 કુદ્રતના કોપ થકી, લોપ થતા મારા બેટા;
 આ વાત ન સત્ય થઈ, ધન્ય છે પ્રભુ ગતિ. ૩

મનહર છંદ.

દુનિયામાં દિકરીને, પત્થર સમાન લેખે.
 તથાપિ બેટા તને હું પુત્ર સમ લેખતો.
 રાજી રાજી રાજી થતો, હૃદયમાં સદા ન્યારે;
 સુસીલ વહન તારું, દ્રષ્ટિ થતી દેખતો.
 પ્રેમાળ સ્વભાવ તારો, જોઈ માસજીગરથી;
 અતિ મોદ લેતો બેટા, ગુણ ગાઠ પેખતો.
 અદૃશ્ય થઈને પુત્રિ, છતે મને નયજીથી;
 સર્વ દશ થકી સદા, કીધો છે અદેખતો. ૧
 હસાડી રમાડી અને, જમાડી આ પ્યારી પુત્રિ;
 બચપણે આનંદથી, શાંતિમાં વિરામતો.
 કાલુ કાલુ બોલી મને હેતથી હસાવતી તું;
 બાળચેષ્ટા અલૌકિક જોઈ ઉર ઠારતો.
 રમતાં જમતાં જોઈ, ઉભરાઈ આનંદમાં;
 નિરંતર જતું મહારું, હૃદયનું ધારજો.
 આવા આવા વખતને, વીશ વર્ષ વીતાવીને;
 છેવટમાં સ્વર્ગ લીધું, ધૂળ મેલી પ્યારતો.

અપિલ હું ક્યાં કરું!!!

ગઝલ.

અપિલ હું ક્યાં કરું જઈને, અદાલત જ્યાં નથી કોની;
હકીકત ક્યાં કહું મોની ? ? ? ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.
હથોહથ જેમણે લીધી, હથોહથ તેમણે લીધી;
ન રહેવા ક્ષણ વધુ લીધી, ંહાલી પુત્રી મહારીઓ.
વસી છે વાસ ક્યાં જઈને, જીવે છે શું તીહાં ખઈને;
તજી તું કેમ શકે સહીને, ંહાલી પુત્રી મહારીઓ.
જમે છે કે રહી ભુખી ? દુઃખી કે છે ઘણી સુખી;
ખખર ખેટા નથી સુખી, ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.
મહું હું ક્યાં તને આવી, ઇલાજેમાં બની હાવી;
શકું હું કઈ રીતે ફાવી, ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.
ઉમળકા અંગમાં આવે, ન જાએ ક્યાંય પણ ગાવે;
પુત્રિ તું વાટ બતલાવે, ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.
પિતાને રાનમાં મેલી, સલામો, નેં કરી છેલી;
જણાવી વાતને પેલી, ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.
દુખાળ્યો દુઃખને દરિએ, ન ચાલે જોર જો જરીએ;
કરી આકુંઠ અમે મરિએ, ંહાલી પુત્રી મહારીઓ.
હયા પિતા પ્રતે લાવી, મળો ખા એક વાર આવી;
વધારે નાં જીવો તાવી, ંહાલી પુત્રિ મહારીઓ.

મનહર છંદ.

ખડેન રાંકનું રતન, બાણી કરતો જતન;
 છોડી અસલ વતન, તારા પુત્રિ કારણે.
 ધંધાનું હું ધ્યાન તજી, ઘડી ઘડી મુખ જોવા;
 સ્ટેશનથી દોડી દોડી, આવતો હું ખારણે.
 આવીને હું ઉઠ્ઠાસથી, હાલા ગાતો હેત થતી;
 ગુલાવતો દોરડાને, ખાંધી ઘેર પારણે.
 આવી રીતે ઉછેરીને, બણાવી ગણાવી પણ;
 છેવટે તેડાવી લીધી, નાથજો નારાયણે.

તોટક છંદ.

ગમતું ઘડિએ, નથી ક્યાંય મને.
 પણ શું કરવું, જવું કોનિ કને.
 ક્ષિયાદ નહીં, પ્રભુ ધ્યાન ધરે;
 ત્રિભુવન ઉપાય પછી શું કરે.
 રડવું હૃદયે, નિત્ય નિત્ય રહું;
 દુઃખ જાય નહીં, સ્થલ કોઈ કશું.
 પ્રભુ નામ જપી, રહું મૌન્ય મને
 સુખ શાંતિ ધણી, પ્રભુ દેજ તને.

૧

૨

લલીત છંદ.

રતન રાંકનું, ગુમજો થયું;
 વતન છોડીયું, વ્યર્થ તે ગયું.

જતન ખો કર્યું, ધૂળ થૈ રચું;

હુંઃખજ જાયનાં, કયાય.ને કહું. ૧

હર હશા કરી, દિકરી ખરે;

સુધરશે નહીં, કોઈ ને ભવે.

જખમ પ્રેમનો રૂજશે નહીં;

અતિજ વેદના, શું જશે સહી. ૨

દાહરો.

સરસ કરી મેં ચાકરી, કશું ન આપ્યું કાન્ધ;

ઈલાજ સહુ અગગા પડ્યા. જ્યા રૂઠયો ભગવાન. ૧

પુત્રિ પાત્ર અતિ પ્રેમનું, અવનિ હતું અમૂલ્ય;

કુદ્રત કોપી આસમે, સઘળું કીધું ધૂળ. ૨

પ્રભુ તમારું તેડું મોકલો.

રાગ-જમાનો ખુરો આ આંચો રે

પ્રભુ તેડું મોકલો વહેલુ, પેહેલામાં સહુથી પેહેલું

નથી કંઈ કહેતો હું ઘેલું રે પ્રભુ ૧

સંસારમાં સાર કાંય ન દિઠો, કયાં ન દિઠું સુખ;

યાધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ કેરાં, દેખું છું દારૂણ હુંઃખ

અણુધાર્યું (૨) અહિં ઉપજેલું રે. પ્રભુ ૨

ઘર, દુકાનને વાડી તજ્યો અને તજ્યો છું નિજનો દેશ;

નિદેશમાં વશ્યો વાસ તથાપિ, જોયું ન સુખમેં લેશ,

આવી અહિં (૨) હુંઃખની રેલ્યું રે પ્રભુ ૩

માત, પિતા, બ્રાત્ર ગુમાવ્યાં લગિની, ગુમાવી પુત્રિ એક;
કાળજે કારી ધા છેવટ વાગ્યો, વર્ણુવ્યો જાએ નાં છેક;
કષ્ટ સામે (૨) જોઉં ઉલેલું રે. પ્રભુ ૪

ઉમ્મર તે પણ આવી પોહોચી છે, આવવા તારી પાસ;
કરજોડી તારી સ્તુતિ કરીને, કે'છે ત્રિભુવન દાસ,
વચન આ (૨) છેલામાં છેલું રે. પ્રભુ ૫

જાણું જીવ્યામાં સાર ન દેખું, લેખું છું જીવન ફેક;
આશ્રય આપી પ્રભુ રાખોને મહારો, છેવટમાં તમે નોક,
જેથી ત્યાં હું (૨) ખુસીમાં જોલું રે. પ્રભુ ૬

નાનીબેન વીલને કેમ સીલ કર્યા ?

મનહર છંદ.

મારા પાસે મિલકત, લાંબી પો'ળી હતી નહી;
પણ હતી નજીવી તે, તમારી કરેલ છે.
પિતાનો સંબંધ છોડી, શરીર સગાઇ તોડી;
વીલને તો સીલવિણ, કયે'જ કરેલ છે.
જગતનો મોહ તજી, નિત્યનામ પ્રભુ ભજી
જઇ પ્રભુ ચરણમાં, વાસ તો કરેલ છે.
ઠરકાર દુનિયાંની, તજી પછી મારી ક્યાંથી; ૧
નાની બેન હૈયે હોય, તેથી તુ તજેલ છે.
તારા પે'લા મરી ગયો, હોત કહિ મારી પુત્રિ;
તોયે પણ દુઃખ માહે, દુખી જાતે જાતદું;

તારું નિરાધાર પણું, અવલોકી આંખ થકી;
 વાલી કોઈ હતું નહિં, તેથી દુઃખી થાત હું.
 જીવતાં નિરાત નથી, મરતાં નિરાંત નોહતી;
 મહા કષ્ટ મને હતું, ક્યાં કહું આ વાત હું.
 જે બાળુનો માર મારા, પુત્રિ પ્રાણના આધાર;
 તેનો તે નિવેડો આણ્યો, કરી ઉતપાત તું. ૨

કુદ્રત તારો ખેલ અજખ છે.

મનહર છંદ.

કુદ્રતનો ખેલ બહુ, લેકનો ભરેલ ભાસે;
 હર્ષ આપે ખુબ તેને, પોક તું મુકાવે છે.
 બળ, કળ, હુન્નરથી, જગતને ઝુકાવી દે;
 પાયમાલ તેને કરી, જાહેર ઝુકાવે છે.
 રાજાઓથી પ્રધાનો તે, સત્ય બોલ બોલે તેને
 ખોટું બોલવાને માટે, સત્ય તું ચુકાવે છે.
 અબજો પતિ ગણાય, શેઠ અને શાહુકાર;
 એક દિન દીવાળાંઓ, તેને તું કુકાવે છે. ૧

સોરઠો.

કુદ્રત તારું કામ, કળયું કળાએ નાં કદિ;
 મેરૂ તરણું થાય, તરણું દે મેરૂ કરી. ૧
 આ અંબળા ખેલ, ખલકે તારા ભેદની;
 કે જઈ કે'ની પોસ, હૈંદય ત્રિભુવન સોઈને. ૨

કર્મ પાસે ઠાકલુદી.

ભુજંગી છંદ.

અરે દેવ આ દર્દ, કયાંથી જગાડયું;
હણી દીકરી મોત, માંડે બગાડયું;
કયો હાલ બેહાલ, આ ઉમ્મરે જો,
ચડાવ્યો મને દુખને ડુંગરે જો.
નહીં દુઃખ અંગે, અરેરે ખમાએ;
નહીં પાર આ દુઃખનો જો પમાએ;
અરે વેર વાજ્યું, કયા જન્મ કેરું,
ખરે ખાત કીધો, મને ખેરું ખેરું.
દયા કેમ નાવી, તને લેશ મારી;
કીધી બંધ તે સુખની સર્વ ખારી;
થશે હાલ બે હાલ તે નાં વિચાર્યું,
ખરું રત્ન જે રાંકનું તે વિદ્યાર્યું.

૨

દાહરા.

શરમ કરમને હોયનાં, તેવું બજવ્યું કામ;
દોષ દેવ હું શું દઉં, વગોવીશું ? ભગવાન.
આ આકાશની દુનિયાં, કુનાં એકદિ થાય;
મહિ પાપો નો જ્યા નથી, કદિ કોઈ ઉપાય.

૧

૨

માત્રી.

હે પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર ? ? ? હે તરણ તારણ ? ? ?
હે સર્વ વ્યાપક ? અધમ ઉધારણ ? ? મોહરી વાંહલી

પુત્રિનું અકાળ અવશાન થતાં. માહરું અંતઃકરણ શોકથી સપડાયું, ગમગીનીથી ગારદ બન્યું, જે અફસોસને લીધે આ પુસ્તક લખાયું. જેમાં આપનો કવનદ્રારાએ દોષ બતાવેલો છે. પરંતુ તે દોષ આપનો નથી. છતાં લખાયો છે તેને માટે પશ્ચાતાપ પુર્વક માફી માગુ છું. તે શ્લોકારી મને દોષ મુક્ત કરશે. દોષ માત્ર મારા પાપ કર્મનોજ છે. નહીતર આવી માહુરી સ્થિતિ આવત નહી. પ્રભુ મારી પુત્રિ નાનીબાના આત્માને શાંતિ આપો ? ? ?

નાનીબેન, મારા માટે તારી લાગણી કાયમ રાખજે.

હરિગીત છંદ.

ચિંતા તજી ચાલી ગઈ, મારી અરેરે દીકરી;
પરવા પિતાની આખરે, તેં નાં કરી મારી જરી.
ધાર્યું ન જો તારું થયું, તેથી તજી છે લાગણી;
સંભાળ તો પણ રાખજે, પ્રભુ પાસ કરીને માગણી. ૧

કાકા રામજી પીતાંબર પ્રત્યે તારા ઉપકારના ઉદ્ગાર.

મનહર છંદ.

કાળી રાતે કાકા બેન, સંભાળ લેવાને તારી;
આવતા જે અતિ લાવે, રોજ રૂડા રામજી.
મણિબાને મોકલીને, મહદ ઘણીજ દેતા,
આણીને વખત ઘણું, પુત્રિ આપ્યું માનજી.

છેવટે વળાવી બેન, શોકમાં બે ભાગ લીધે;
 મર્ણુતર ક્રિયા માટે, આવી સમ શાનજી.
 ઉપકાર બેન માની, આશિષ અગાઉ આપી,
 વંશ વૃદ્ધિ કરશે બે, વાલા ભગવાનજી. ૧
 તા. ૧૩-૧૨-૨૧.

બેહેન દેખીના રતનજી-છાકની વિદાયગીરીના વિયોગ પ્રસંગે
 પ્રભુ પ્રાર્થના રાગ-ધોળ.

પધારો પીયરભણી-એ દય.

મહારી વાહલી વડી દેખી બેનડી, તારો વિયોગ સહન નહિ થાય;
 પણ શું કરું ઉપાય. મહારી વાહલી બેનડી.

મને હરદમ મદદ કીધી ઘણી, તારા ઉપકારનો નથી પાર,
 જાણે કીરતાર, મહારી વાહલી બેનડી.

સહુ બેહેનોનો ધ્રુગાર તુજ છે, તારા મિકા મધુરા છે બોલ;
 અમૃત તણે તોલ. મહારી વાહલી બેનડી.

તારા વિવેકનો પાર પમાએનાં, તારી દયાના શું શુભ ગાઉ,
 સુણી ઘેઝી થાઉ. મહારી વાહલી બેનડી.

તું તો હરખથી સહુને હસાવતી, કરતી દિલગીરી દિલ થકી દૂર,
 આનંદ દર્મ ભરપુર. મહારી વાહલી બેનડી.

કેમને દુઃખી દેખી દુઃખી તું થતી, એવું હૃદય કોરાળ કરણાળ;
 ભલી આ દયાળ. મહારી વાહલી બેનડી.

સત્ય નીતિમાં તાહરી ટેક છે, રૂઢા શુદ્ધ છે સારા વિચાર,
 દેવા બે આધાર. મહારી વાહલી બેનડી.

ધણી નિડર ને નેકીવંત છો, સત્ય સાથે રાખી લડનાર;
ગરીબના આધાર મહારી વાહલી બેનડી.

ખેડેની આશિશ આપું છું એટલી કરજો રૂડુરે જીવનું જતન,
પોતાને વતન. મહારી વહાલી બેનડી.

ખેડેની જ્ઞાનગુણોમાં વૃદ્ધિ પામે, રહો મોઢ મહિ મશહુર;
સુખે ભરપુર. મહારી વાહલી બેનડી.

ખેડેની દીર્ઘાયુ રહેજો આ દેશમાં, અતિ આરોગ્ય રહેજો અંગ,
સુખોથી અનંત મહારી વાહલી બેનડી.

તારી નાની ખેડેનીને સંભારજો, હું તો હરદમ રાખીશ યાદ;
દીના સમ નાથ. મહારી વાહલી બેનડી.

ખેડેની પ્રેમનો પત્ર પઠાવજો, મહિ લખજો તું કુશળક્ષેમ,
લાવી તમે રેમ. મહારી વાહલી બેનડી.

લી. તારી નાની બેન,

નાની ત્રિભુવનદાસના શુભ આશિશ.

આ કવિતા બીજા પુસ્તકમાં છપાવવા ચી. નાની બેડે-
નનો વિચાર હતો. તે પુસ્તક છપાવા દીલ થઇ. દરમીયાન
નાની બેન તા. ૪-૫-૨૨ ના રોજ ગુજરી ગઇ. અને
તેનું જ પુસ્તક છપાયું. ચી. નાની બેનને ટેમીના બેડેન
પ્રત્યે અપૂર્વ પ્રેમભાવવાળી લાગણી હતી. કવિતા છપાવવા
તેને પ્રબળ ઇચ્છા હતી. જેથી આ કવિતા છપાવી ટેમીના
બેડેનની શેવામાં રજુ કરું છું. લી૦

ત્રિભુવનદાસ નારણજી—(નાનીના આપા).

ભેખરે ઉતારે રાજ ભરથરી.

સંસારમાં કોનું કો નથી, એમ સમજું છું મનજી;
 તદપી પુત્રિ નથી ભુલતો, એન નાની રતનજી. સંસાર.
 એવાળ આવીને લેણાં લાકડાં, જેમ અનુક્રમે થાયજી;
 અનુક્રમે એમ વિખરાયને, જુદે જુદા તે જાયજી. સંસાર.
 આવા અનુપમ દાખલા, આપે શાસ્ત્રો અપારજી;
 તદપિ શોકાગ્નિ સમે નહિં નાની એન ઘડીવારજી. સંસાર.
 આવ્યું ગમે છે આલમને, ગયું ઘડીનાં ખમાયજી;
 સમે નાં શોક ગયા તણો, જેનું (ન) માપ બતાવાયજી. સંસાર.
 હાની હરેક ખમાય છે, જતાં ધન, ધામ, માલજી;
 હાની માનવની ખમાયનાં, એવો પ્રેમનો છે તાલજી. સંસાર.
 ઉઘડતી આંખ દીઠે દીકરી, એવો હતો મ્હારો પ્રેમજી;
 કરમને શરમ આવી નહિ, આવી નહીં જરી રેમજી. સંસાર.
 અરજ, અપીલ નથી જેહની, પુકાર કરીને ક્યાં જાઉંજી;
 તારા વિયોગની વેદના, પુકાર કરીને ક્યાં ગાઉંજી. સંસાર.
 પાપ પુત્રિ નથી તેં કર્યા, શાણી બેઠેની સંસારજી;
 છતાં કાળે હણી તુજને, કરી અદસ્ય આ વારજી. સંસાર.

હિપકાર.

પરમ પૂજ્ય માહાત્માશ્રી ચીમનલાલ બુલાખીદાસ,
 હરિલાલ કેવળરામભટ્ટ, ભાઈ શંકરભાઈ, મહાંતશ્રી જીગ.

લદાસલાઇ તથા અંબાલાલલાઇ, સી. બેન નર્મદા અંબા-
લાલ, મણીલાલ જયાનંદ ભટ્ટ, નુરમાહમદલાઇ વેલસી,
ભાવસાર ગીરધરલાલ, બેન પમી, ઉજમળા બાપુજી નરે-
તમ બેન રતનબાના દીલાસા માટે આભાર માનું છું.

લી૦

ત્રિભુવનદાસ નારણજી

ના ઘટીત.

આજ દોઢ વર્ષમાં, મહાન કુકર્મ કરનાર ઘણીજ
ભયંકર આઠ અધોચર સ્ત્રીઓના સહવાસમાં જવું પડયું.
તેમાં છેલ્લી બે જણીએ તો મને અને મારી પુત્રીને એટલું
દાણુ દુઃખ આપ્યું છે. કે જેનું વણુન કરતા વધે વિતા-
વવાં પડે; તેવીઓના દુઃખ સહન કરી ઉલટો તેમને મારી
પુત્રીએ આસિરવાદ આપ્યો ??? ધન્ય છે નાની બાતમારી
ધીરજને. એ અધોચર સ્ત્રીનો સંક્ષીપ્ત હિવાલ.

રાગ.

રામ—લક્ષ્મણ વનમાં સીધાવતાં.

રામ લક્ષ્મણ વનમાં સિધાવતાં, સતિ સીતા આવતા સાથ.
કહે રઘુનાથ. પધારો પીયર લણી.

એ ઢબ.

બાને છેલાંમાં છેલ્લી દીડી શંખણી, જેના પડારાનો નર્ત્ય કાંઈ પાર
જાણે કીર્તાર. જો જો રે ચોથી-શંખણી.

બા-તો-બા-ભૂ-પા-ભણ્યાં એટલું, છતાં દક્ષ તણા કરે ડોળ;
મિકું મોટું ગોળ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બાને અક્કલ નથી કોડી એકની, છતાં હીરા પરખવાને જાય;
ઝવેરી મોટી થાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બા-એ-ભણીરે ગણીને વાડયો એટલો, સિખ્યા શેખીને,
સાક્ષી જોય; મારવાડી કેરા મોજ જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી ધરમનો મરમ તે જાણતી, છતાં યોગીનીનો બને અવતાર;
ખરે ખરી ગમાર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

ચાહે દબાવવા દુનિયાનાં લોકને, પણ દબાએ એનો એક કંથ;
બીજા દબાય શંખ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બાને ઇચ્છે નહિ કોઈ આંગણે, છતાં પટલાઈ કરવાને જાય;
હાથે મોટાં થાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બા-ને લલેલો પત્તા બહુએ ગમે, પણ કોણ કરે મૂંઝો એનો બાપ;
નથી એની માત. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બા-ને માનના જુએ મોટા પોટલા, પણ થૂંકે નહિ કોઈ મૂખ;
ગણીને ભૂંડણ ભૂખ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આ-નો રોકને રૂવાળ તો એવો દિસે, જાણે હુંડીબા છે હાજરાહજીર
દીદારે ભરપુર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આ નો વિવેક છે વાઘ તણા નખ સમો, જાય સળગી જુવો રોમ રોમ
બળીને ચાહોમ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી શીંગડાં નથી એક પૂંછડું, નથી લાંબા લાંબા કોઈ કાન;
ખતાવવા નિશાન. જો જો રે ચોથી શંખણી.

રાંડ ધણીને અતિ ધુતકારતી, દેતી મૃતરાવી ખોલે ખોખ ખોખ;
જીવે તેમ લોક. જો જો રે ચોથી શંખણી.

અને ધુવાં કુંવા તેના પર રહે, જોઈ ધુંધડો ચડાવે છે મૂળ;
ખારશ ખડી બૂખ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નહિં સસરામાં પા ઘડી પાલવે, નહિં પીયરમાં પળ આ પોસાય;
એવી દુઃખ દાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

અને દુનિયામાં કોઈને દેખે નહિં, જાણે મારા વિના નથી બીજી કોઈ
જનમ ધર્યું હોય,

વગી પાપ રૂપ દિસે પાડોંશમાં, જેને આંગણે ચાહે નહિં કોઈ;
એવી વાલા મોઈ જો જો રે ચોથી શંખણી.

ખધે ઘરેણું ઘરેણું ગાતી કરે, ખડુ શ્રીમંતાઈ દેખાડે ગાઈ;
ખેસે ત્યાંય ત્યાય જો જો રે ચોથી શંખણી.

સજી વેસ્યા સમા તે શ્રુગારને, અતિ મનડા મહિં મલકાય;
હોય એવા એ દેખાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

કોઈ કહેરે ઠાકરડી આ તે હશે, કોઈ ખવાસણ કહેવાને ચાય;
એવી ઓળખાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

રૂડો પાંકડો પાડો ઘાણી ઘાટનો, નથી આગળ પાછળ કોઈ;
વિચારે ન ઓય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

અને અભિમાનને બહુ આંખળો, જોલે મણુ મણુના મોટા જોલ
થાએ ન ખિજે તોલ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

જેની જીભડી ઢાતરડા સમી દિસે, કાપે કરવત સમ અને કોર.
એવી હુરામખોર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નિત્ય નાયકા સમ મારી ઠાઠને, છોડે ઘાડે ચોટે ચાલી જાય;
હેયે હરખાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

વળી ચારિત્ર તો તેઓ એવાં કરે, જાણે દ્રોપદી તણી સગી ખેન;
ડાચું કરે એમ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આતો ખુટડીના જેવી ખાંધે બધે, જેનો જાંગીના જેવો છે રાગ;
ધરેરતો અથાગ જો જો રે ચોથી શંખણી.

ખાએ ઉંટડીના સમ ખોરાકને, નવ મુકે દીડું આવ્યું હાથ;
અધોરીની જાત. જો જો રે ચોથી શંખણી.

વળી બળ તો બતાવે છે એટલ્યું, જાણે અરબુન ખાણાવળી હોય;
નથી મૂઝધ તોય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આતો જમ-નાં તેડાંરે પાછાં વાળશે, અને ઝઝુંમશે જમડાની સાથ,
આવી બાથમ બાથ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

ટુંક વિવેચન ત્રિભુવન એ કરે, મેં તો ઘણા તણા જોયા ઘાટ;
આણે તો વાળયો દાટ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

તળયા પાપડ વિના ભાવે નહિ, વળી ભાત, દાળ સાથે ખે શાક,
ખીજે મેથીપાક. જો જો રે ચોથી શંખણી.

ધણી ઠારે છે ટાઢા ટુકડા, લુખખા પથ્થર સમા પોચા ખાય;
મજૂરી પછી ધાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આને સુવા જીવે રૂડી સેજડી, ગાલ મશુરીયાં જીવે છે ગાલ.
લીલાં, પીળાં, લાલ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

જ્યારે ધણી જાએ છે જો ગામડે, ત્યારે લઠા ખોલાવે છે ઘેર;
કરવાને લીલાલેહેર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

રાંડે આંક ઉપર ઘોક વાળીઓ, એવો દુનિયામાં વાળયો છે દાટ
કેહેવાનો નથી ઘાટ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આનું કથન કથું લાઇ કેટલું, કથું કાગળથી નહીં જાય;
વિવેચન નહિં થાય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

આણે ધુળ મેળી ધણી આખરૂં, કોઈ રાખે ન ટકે તણ શેર;
વેચતાં ઘેર ઘેર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી જેઠને જરી પણ લેખતી, ગણે દોકડા તણે દસ શેર;
આવે કદિક ઘેર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી સસરવા સાસુને આપતી, આવી તગડી મુકે ત્રીજે દિન;
કેહેવરાવી મુખે મીન. જો જો રે ચોથી શંખણી.

ગણી લત્રીજીને ગુલામ જો, એવાં નિચ કરાવે છે કામ;
નસાડવાને ઠામ, જો જો રે ચોથી શંખણી.

અને માગ્યાં લાવે કોઈનાં છોકરાં, ધોવરાવે ધણી પાસે ગાંડ;
દુનિયા તણી ડાંડ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

કોઈ મોટર આપે છે આને બેસવા, ત્યારે બને છે સાવ ગાંડી તુર
ખીસ્સાની ચકચુર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

એની માને લાવે છે રોજ આગણે, અને આપે મિઠાં બહુ માન;
જો પાથરીને પ્રાણ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

બધી ધણીની કમાઈ પીયર પોહોચતી, દીધી કરી જાણે તેમ જગ
એવી જખરી ઠગ. જો જો રે ચોથી શંખણી.

સહુ સગામાં કીધો અળખામણો, કોઈ ધણીને બોલાવે નાં ઘેર;
મનમાં લાવી મ્હેર. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી ધણીને મનુષ્ય સમ લેખતી, ચોખો ગણે છે ડોખા સમાન;
મહા-એ-મસ્તાન. જો જો રે ચોથી શંખણી.

નથી નણુંદ આંગણે કદિ આવતી, નથી આવતા ભાણેજ કોઈ
હોનાંર ભલે હોય. જો જો રે ચોથી શંખણી.

એવી છટેલી રાંડોની સિરોમણિ, “પાખંડી પ્રેમદા” પ્રખ્યાત;
મુકી એની વાત. સતિ ગુણે સાંભળો.

સ્વભાવ ચોખ્ખો કુતરીને પણ થકાવી દે તેવો કાકાનું
નખોદીયું થવા ધારનારી, પીયરમાં પાયમાલ કરી સાસરાના
કુટુંબનું સત્યાનાશ વાળનારી સગા મામાને સદ્ગામાં દીવાળા
કાઠ્યાનું કહેનારી એક ગ્રહસ્થે ઘર બોલાવી ખવરાવ્યું ત્યારે

ઢોઢ પાશેર ઘી ઉપાડી જનારી આખા પાડોસને હલકો
ગણુનારી. એક વખતે રાત્રે બકારો થવાથી છાપરા ઉપર સુ-
તેલી ત્યાંથી મુતરી મને ભીજવનારી. એ વખતે મારા
નિચેના શબ્દો નિકળેલા સાંભળનારી.

ઢોહરો.

મોભારેથી મૂતરી, વરસાગ્યો વરસાદ,
ભાડુતને ઢીધો ભીજવી, કયાં કરવી ફરિયાદ.

આ હુદ્દ રંડાએ અમોને સતાવવામાં બન્યું તેટલું
કર્યું તદ્દપિ તેને પણ એક શબ્દ હે!! પુત્રિ તે કહ્યો નથી.
ધન્ય છે તારી ધીરજ યાને શાન્તિને???

મોક્ષ મંત્ર.

પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ
પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ	પ્રભુ

નાની બેનને પ્રભુ શાન્તિ આપો.

શ્રીલક્ષ્મણને મુજબ આવતાં શ્રીરામચંદ્રજી લગવાને પણ પ્રેમના
અંગે કેવો વિલાપ કર્યો છે ?

વિલાપ.

લક્ષ્મણ જાગને હોજીરે, અંધવા બોલ દે એકવારજી,
ભાઈ મુવે ભવ હારીએને, બહેની મુવે દશ જાયજી;
આજપણે જેની મા મરે વેને, ચો—દશના વા વાય. લ૦
કડવી હોજો લીંબડી ને, શીતળ હોજો છાંયજી;
અંધવ હોય અબોલડે, પણ તોય પોતાની ખાંચ. લ૦
કુવા ઢાંકણ પાવડું ને, જગત ઢાંકણ જાગજી;
આપનું ઢાંકણ ખેટડો ભાઈ, ઘરનું ઢાંકણ નાર. લ૦
આન્યા હતા જણે બે જણાને, એકલો ઘેર જાગજી;
માતુ આપણાં પુછશે ત્યારે, જાં જવાપણું દઈશ. લ૦

જાહેર ખખર.

આજ સુન્દરી મારા તરફથી સોળ પુસ્તકો પ્રગટ થયા તેમાં નીચે
લખેલાં હાલ છે તે પુરતી કીમતે મળશે.

૧	ત્રિભુવન તરંગ આવૃત્તિ ૫ મી૩.	૦—૬—૦
૨	દેવી નાનીબા વિરહ૩.	૦—૪—૦
૩	હોટેલ પુસ્તક૩.	૦—૧—૦
૪	કબુલિતો કેર૩.	૦—૧—૦
૫	શંખણીના દુઃખનો ચિતાર...૩.	૦—૧—૦
૬	x x x વાંદાનાં વલખાં x x x૩.	૦—૧—૦

ગય ૧૦ ભઉની પોળ
માહ દેવજો ખાંચા.
અમદાવાદ.

૩૫૩

ત્રિભુવનદાસ નારણજી.

